

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Т.в.о. декана
юрідичного факультету
Надія МОСКАЛЮК

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

В.о. проректора
з науково-педагогічної
роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор
навчально-наукового
інституту новітніх
освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»
ступінь вищої освіти: перший (бакалаврський)
галузь знань: 08Право
спеціальність: 081Право
освітньо-професійна програма: «Право»

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	65	120	1
Заочна	1	1,2	8	4	-	-	108	120	2

31.08.2023

Тернопіль – ЗУНУ
2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 10 від 23.06.2023р.).

Робочу програму склали професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, кандидат історичних наук Юлія БОДНАРЧУК,

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, протокол № 1 від 28.08.2023р.

Зав. кафедри,
кандидат історичних наук, доцент Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 081 «Право», протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності
доктор юридичних наук, професор Ірина ЛУКАСЕВИЧ-
(підпис) КРУТНИК

Голова ОПП
Кандидат юридичних наук, доцент Наталія ЧУДИК

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Т.в.о. декана
юридичного факультету
Надія МОСКАЛЮК**

_____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**В.о. проректора
з науково-педагогічної
роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ**

_____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

**Директор
навчально-наукового
інституту новітніх
освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ**

_____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

**з дисципліни «ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ»
ступінь вищої освіти: перший (бакалаврський)
галузь знань: 08Право
спеціальність: 081Право
освітньо-професійна програма: «Право»**

кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (семін.) (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПЗ (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Разом (год.)	Екз. (сем.)
Денна	1	1	32	14	3	6	65	120	1
Заочна	1	1,2	8	4	-	-	108	120	2

2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 08 «Право», спеціальності 081«Право», затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № __ від _____).

Робочу програму склали професор кафедри інформаційної та соціокультурної доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, кандидат історичних наук Юлія БОДНАРЧУК,

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, протокол № __ від _____.

Зав. кафедри,
кандидат історичних наук, доцент _____ Ірина НЕДОШИТКО

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 081 «Право», протокол № __ від _____ 2023 р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності
доктор юридичних наук, професор _____ Ірина ЛУКАСЕВИЧ-
(підпис) КРУТНИК

Голова ОПП
Кандидат юридичних наук, доцент _____ Наталія ЧУДИК

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “Історія та культура України”

1. Опис дисципліни “Історія та культура України”

Дисципліна “Історія та культура України”	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	галузь знань 08 Право	Статус дисципліни <i>обов’язкова</i> Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 4	спеціальність 081Право	Рік підготовки: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1, 2</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)	Лекції: <i>Денна – 32год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 14год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: <i>Денна – 65год.</i> <i>Тренінг, КПІЗ – 6 год.</i> <i>Заочна – 108</i> Індивідуальна робота: <i>Денна – 3год.</i>
Тижневих годин – 8, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Історія та культура України»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є поглибити, здобути в середній школі, знання студентів про минувшину українського народу, його державність, культуру, видатних особистостей, внесок у розвиток світової цивілізації; піднесення національної самосвідомості майбутніх спеціалістів, виховання у них патріотичних і морально-етичних переконань, відчуття причетності до тисячолітньої історії та культури України; формування навиків наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей історичного розвитку; навчання практичних навичок роботи з історичними джерелами й науковою літературою; вироблення умінь застосовувати набуті знання з історії та культури у повсякденній діяльності, для орієнтації в суспільно-політичному житті, оцінки суспільних явищ і подій.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання, які стоять перед студентами під час вивчення історії та культури України є визначити та дослідити закономірність і основні етапи становлення української державності та її культури від стародавніх часів до сучасності; з'ясувати основні історичні фактори, які вплинули на формування та зумовили культурні особливості й ментальність українців; прослідкувати історичні спроби українського народу утворити свою державу та проаналізувати причини невдач; розглянути основні форми й тенденції розвитку української культурної спадщини як цілісної системи в контексті європейської культурної традиції; використати історико-культурні надбання українського народу для формування національної свідомості майбутніх спеціалістів, відчуття причетності до тисячолітньої історії України, виховання в них національно-патріотичних переконань, готовності до участі в розбудові Української держави.

2.3. Найменування компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

Кожен студент повинен отримати повний набір компетентностей, формування яких здійснюється через результати навчання. Результати навчання мають формуватися таким чином, щоб досягнути однієї з декількох перерахованих нижче компетентностей:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія та культура України» вивчається на основі знань, які були отримані студентами з історії та культури. Дана дисципліна є вступною в систему гуманітарно-правових знань розкриває сутність політико-правових процесів держави у розрізі часу. Знання здобуті у результаті вивчення дисципліни є основою для вивчення решти навчальних курсів, що передбачені навчальним планом підготовки фахівців у галузі права за

спеціальністю право. Вона передує вивченню інших дисциплін, таких як філософія, політологія, історія держави і права зарубіжних країн та римське право.

2.5. Результати навчання

У підсумку вивчення дисципліни «Історія та культура України» студенти повинні:

- Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

1. Програма навчальної дисципліни «Історія та культура України»

Змістовий модуль 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)

Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).

Предмет курсу «Історія та культура України», його сутність і завдання. «Історія України та української культури» як наука та навчальний предмет. Україна – одна з колисок світової цивілізації, її невіддільна складова. Головні етапи генезу українського етносу. Українці – автохтонне (корінне) населення праукраїнських земель. Джерела та історіографія. Періодизація курсу. Становлення і розвиток людського суспільства. Первісні поселення на території України. Давні форми релігійних вірувань. Хліборобські племена Трипільської культури, їх суспільний устрій, заняття, релігійний культ. Трипільська спадщина в історії українського народу. Перші держави на українських землях. Кіммерійці, скіфи, сармати, їх розселення, суспільний устрій, господарство, воєнні походи. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Походження слов'ян та їх розселення на території України. Етногенез слов'янства, його поділ на групи. Антський племінний союз. Східнослов'янські племена і державно-племінні утворення VII–VIII ст. Заснування і розвиток Києва. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Література: 2, 4, 9, 14, 28, 46, 70, 91.

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).

Становлення централізованої держави на чолі з Києвом. Теорії походження Русі, її формування. Внутрішня і зовнішня політика князів Олега й Ігоря. Княгиня Ольга та її реформи. Посилення військової могутності Русі за князя Святослава. Економічне, політичне і культурне піднесення Русі за князювання Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Хрещення, його історичне значення та вплив на розвиток культури. Політика династичних шлюбів. Державний лад. Політичні ідеї мислителів Київської Русі. Ослаблення влади київських князів. Причини, передумови, наслідки та особливості політичної роздробленості Київської держави. Зміна форми державного устрою. Виникнення нових політичних центрів. Перетворення в етнічній сфері. Монголо-татарська навала на українські землі. Історичне значення Київської Русі. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.). Походження назв «Русь» та «Україна», їх перші вживання. Культура. Освіта і наука. Літописання. Література. Усна народна творчість. Ремісництво і зодчество. Образотворче та музичне мистецтво.

Література: 2, 4, 10, 11, 34, 38, 46, 54, 69, 91.

Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).

Об'єднання українських земель у складі Галицько-Волинського князівства. Галицька земля, причини її економічного, політичного і культурного піднесення. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Утворення Галицько-Волинського князівства. Соціальні відносини та політичне становище. Занепад княжої влади у першій третині XIII ст. Роль Данила Галицького у зміцненні української держави. Боротьба проти Золотої Орди. Галицько-Волинська держава наприкінці XIII – першій половині XIV ст. Князювання на Волині Василька Романовича та його сина Володимира. Правління Лева, Шварна і Мстислава Даниловичів. Король Русі та князь Володимирію Юрій I. Утворення Галицької митрополії. Князювання Андрія і Лева Юрійовичів. Припинення династії Романовичів. Правління Юрія II Болеслава та Любарта-Дмитра. Загарбання українських земель Польщею, Угорщиною, Литвою, Молдавським князівством. Місце Галицько-Волинської держави в історії України.

Витоки та особливості культури Галицько-Волинського князівства. Освіта і писемність. Усна народна творчість. Галицько-Волинський літопис. Архітектура та містобудування. Живопис і художні ремесла.

Література:2, 4, 10, 11, 34, 38, 46, 54, 69, 91.

Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина XVII ст.).

Литовсько-Руська держава. Характер литовської експансії. Утвердження Литви на українських землях. Формування, устрій та суспільно-політичні відносини Литовсько-Руської держави. Кревська унія, її причини і наслідки. Городельська унія. Боротьба за збереження автономії українських земель у складі Великого князівства Литовського у XV ст. Польська експансія на українські землі в другій половині XIV – середині XVII ст. Політика Польщі на західноукраїнських землях. Люблінська унія, її суть і наслідки. Україна в складі Речі Посполитої, її адміністративно-територіальний устрій. Кріпацтво. Боротьба українського народу проти польсько-шляхетської експансії. Національний та релігійний рух в Україні. Братства та захист ними прав українського населення. Навчальні заклади. Книгодрукування. Берестейська церковна унія, її причини і наслідки. Греко-католицька церква у першій половині XVII ст. Місце української православної церкви в політичному житті України. Сутність, причини і передумови зародження українського козацтва. Реєстрове козацтво. Запорізька Січ, її адміністративно-політичний устрій, заняття, звичаї, зовнішня політика. Боротьба з турецько-татарською експансією. Сухопутні і морські походи запорожців. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Козацько-селянські повстання кінця XVI – першої половини XVII ст., їх причини і наслідки. Ординація Війська Запорізького реєстрового. Культура України середини XIV – першої половини XVII ст. Освіта і наука. Острозький та Києво-Могилянській колегіуми. Братські школи. Перші друкарні. І. Федорович (Федоров). Література. Музика. Різьбярство і скульптура. Монументальне фрескове мистецтво. Живопис. Вплив європейського Відродження на розвиток української культури.

Література:2, 3, 4, 36, 66, 88, 91.

Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).

Причини, передумови та характер національно-визвольних змагань українців. Б. Хмельницький. Перші перемоги. Битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями. Похід на західноукраїнські землі. Ліквідація польсько-шляхетського режиму в Україні. Українсько-польське перемир'я та його причини. Зміни в соціально-економічних відносинах. Становлення державної ідеї, її основні принципи. Воєнні дії між Україною та Польщею в 1649–1653 рр.Збарасько-зборівська кампанія. Відновлення державності України. Адміністративно-територіальний устрій та органи влади Української держави. Збройні сили. Дипломатична діяльність. Похід на Молдавію. Битва під Берестечком. Білоцерківська угода і обмеження влади гетьмана. Битва під Батогом. Жванецька кампанія. Українсько-московський договір та його реалізація в 1654–1657 рр.Переяславська Рада та ставлення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Березневі статті 1654 р., їх суть та наслідки. Входження України під протекторат Московської держави. Відновлення війни з Польщею. Визвольний похід на західноукраїнські землі та його невдача. Віленське перемир'я. Загострення відносин з Москвою. Створення нової антипольської коаліції, її початкові успіхи та крах. Місце України в міжнародних відносинах Європи часів Б. Хмельницького.

Література:2, 4, 15, 49, 54, 57, 66, 87, 88, 92.

Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).

Загострення кризи української державності у 1657–1663 рр. Скасування принципу спадковості гетьманства. Основні напрямки державної політики гетьмана І. Виговського. Переяславські статті гетьмана Ю. Хмельницького і обмеження Української державності. Московсько-польська війна. Чуднівський договір. Розчленування України на Лівобережну та Правобережну. Україна у політичних планах Московії, Польщі, Туреччини. Боротьба старшинських угруповань за владу. Руїна Правобережжя та її причини. Гетьман П. Тетеря. Чорна рада. Московські статті гетьмана І. Брюховецького. Посилення впливів Московії на українську державну політику. Андрусівське перемир'я – змова Московської держави з Польщею про поділ України. Боротьба гетьмана П. Дорошенка за незалежність і територіальну цілісність Української держави. Гетьмани Д. Многогрішний, П. Суховій, М. Ханенко. Острозька угода. Зближення з Туреччиною. Бучацька угода та її наслідки. «Князь Сарматії та України, володар Війська Запорізького» Ю. Хмельницький. Бахчисарайське перемир'я. «Вічний мир» і закріплення поділу України. Занепад державності у Правобережній Україні і її перехід під владу Речі Посполитої.

Література: 2, 4, 15, 49, 54, 57, 66, 87, 88, 92.

Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).

Становлення Гетьманщини. Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. Захист державних інтересів України. Обрання гетьманом І. Самойловича. Конотопські статті. «Великий згін». Кримський похід 1687 р. Коломацькі статті. Гетьман І. Мазепа, його соціальна та культурно-просвітницька діяльність. Північна війна та Україна. Гетьман у вигнанні П. Орлик, його «Конституція» та державницька діяльність. Посилення наступу російського царизму на автономний устрій України, його остаточна ліквідація. Обрання гетьманом І. Скоропадського. Решетилівські статті. Утворення Малоросійської колегії. Наказний гетьман П. Полуботок. Боротьба старшини за відновлення гетьманства. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. «Рішительні пункти». Впровадження «Правління Гетьманського Уряду». Тимчасове відновлення гетьманського правління. Гетьман К. Розумовський. Остаточна ліквідація Катериною II гетьманства і відновлення Малоросійської колегії. Зруйнування Запорізької Січі, його причини і наслідки для українського народу. Скасування російським урядом рештків автономних прав Гетьманщини. Запровадження кріпацтва. Суспільно-політичне становище Слобідської, Південної, Правобережної та Західної України. Культура України у другій половині XVII – XVIII ст. Освіта. Києво-Могилянська академія. Література. Козацькі літописи. Г. Сковорода. Перехід до нової української літератури. Книгодрукування. Музика і театр. Архітектура та образотворче мистецтво.

Література: 2, 4, 15, 49, 54, 57, 66, 87, 88, 92.

Змістовий модуль 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.).

Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Підросійська Україна наприкінці XVIII – першій половині XIX ст.: суспільно-політичне та економічне становище. Поділи Речі Посполитої та розчленування українських земель між Росією й Австрією. Адміністративно-територіальний устрій. Політичний та національний гніт українського народу. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька

боротьба в Україні. Початки національного відродження. Роль української інтелігенції в зростанні національної свідомості в Наддніпрянській Україні. Герольдія. «Історія Русів». Масонство. Поширення декабристського руху в Україні. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність. Україна в умовах російських реформ другої половини XIX ст. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Український національний рух у 1860–1890-ті роки. Перший український часопис «Основа». Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст. Валуєвський циркуляр. «Старогромадівці». Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Репресії проти українства. Емський указ. Українська політична еміграція. М. Драгоманов. Радикалізація українського руху. Марксистські гуртки та їх ставлення до «українського питання». «Братство тарасівців», його роль у розвитку українського національного визвольного руху. Зростання організованості українського руху в Наддніпрянщині на початку XX ст. Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку XX ст. Політизація національного життя. Українська загальна організація. Виникнення, програми і політична діяльність українських політичних партій: РУП, УНП, УДП, УРП, УСДС, УСДРП. Україна в демократичній революції 1905–1907 рр. Столипінська аграрна реформа та її вплив на Україну. Піднесення українського руху. Створення «Просвіт», українських клубів, народних університетів. Політична реакція в Україні після революції. Товариство українських поступовців.

Література: 2, 4, 11, 23, 34, 39, 59, 86, 88, 94, 102.

Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).

Розвиток західноукраїнських земель наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. Захоплення Західної України Австрією. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі Австрійської імперії. Політика «освіченого абсолютизму». Аграрна, церковна та освітня реформи. Форми антикріпосницької боротьби. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів. Формування української інтелігенції. «Руська трійця». Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького. Альманах «Русалка Дністровая». Революція 1848–1849 рр. та її вплив на розвиток краю. Скасування панщини, його особливості й наслідки. Головна Руська Рада. Перша українська газета «Зоря Галицька». «Руський собор». Національні гвардії. Західні українці на з'їзді слов'янських народів у Празі. Собор руських учених. «Галицько-руська матиця». Революційні події в Закарпатті та Північній Буковині. Перетворення Західної України на «П'ємонт» національного відродження (друга половина XIX ст.). Причини та початок трудової еміграції українців у другій половині XIX ст. Москвофіли і народовці. Культурно-освітнє товариство «Просвіта». Видавнича діяльність. Наукове товариство ім. Т. Шевченка. Народна рада. Взаємовідносини Галичини з Наддніпрянською Україною. «Радикальна політика». І. Франко. Русько-українська радикальна партія – перша політична партія в Україні. Національно-демократична і соціал-демократична партії, їх програми та діяльність на західноукраїнських землях. Радикалізація національної боротьби на західноукраїнських землях на початку XX ст. Обмеження політичних прав українців. Національна дискримінація. Наростання українського спротиву. Справа польського графа А. Потоцького. Змагання за український університет і національну школу. Вбивство А. Коцька. Поява українських організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт», «Січові Стрільці». Українська культура XIX ст. Освіта і наука. Праці з історії України. Література. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна». Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво й архітектура.

Література: 2, 4, 11, 23, 34, 39, 59, 86, 88, 94, 102.

Тема 10. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.

Україна в Першій світовій війні. Українські землі в планах воюючих держав. Політичне становище в Галичині, Закарпатті та Буковині. Головна українська рада. Вплив війни на Україну. Становище в підросійській Україні. Національно-визвольний рух в умовах війни. Створення легіону Українських січових стрільців. Громадсько-освітні та мистецькі структури УСС, їх національно-освідомлююча, просвітня та культурницька діяльність. Центральна Рада: становлення національної державності. Лютнева демократична революція 1917 р. Політичні партії в Україні. Утворення Української Центральної Ради, її партійний склад і політична програма. М. Грушевський. Універсали ЦР Проголошення в Харкові радянської влади. Війна більшовицької Росії проти УНР. Бій під Крутами. Брестський мирний договір, його причини і наслідки. Прийняття Конституції УНР. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського. Державний переворот 29 квітня 1918 р. Внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна діяльність гетьманського уряду. Прорахунки Гетьманату. Політика німецької окупаційної влади в Україні. Український повстанський рух. Утворення Директорії, її склад, соціальна база. В. Винниченко. Національно-визвольна боротьба на західноукраїнських землях. Діяльність ЦВК. Українська конституанта. Д. Вітовський. Листопадовий зрив. Утворення ЗУНР, її органи влади, внутрішня і зовнішня політика. К. Левицький, Є. Петрушевич. Взаємовідносини між УНР і ЗУНР. Збройна боротьба проти польської агресії. Створення УГА. Місія Антанти. Армія генерала Ю. Галлера. Чортківська офензива. Окупація Східної Галичини польськими військами, її причини і наслідки. Національно-визвольна боротьба у Північній Буковині та Закарпатті, захоплення їх іноземними державами. Встановлення влади Директорії: відродження та занепад. Зовнішня та внутрішня політика. Відновлення УНР. Трудовий Конгрес України. Акт злуки УНР і ЗУНР та його значення. Інтервенція Антанти на півдні України. Друга війна більшовицької Росії проти УНР. С. Петлюра. Відновлення Радянської влади в Україні. Отаманщина. Н. Махно. Спільний похід армії УНР і УГА на Київ. Боротьба з денікінцями. Третя війна більшовицької Росії проти України. Перший Зимовий похід. Варшавська угода. Польсько-український наступ на більшовиків та його невдача. Другий Зимовий похід. Ризький мирний договір. Втрата української державності: причини і наслідки. Культура України початку ХХ ст. Освіта. Наука. Література. Преса та видавництво. Театр. Музично-пісенна творчість. Образотворче мистецтво. Будівництво і архітектура.

Література: 1, 2, 4, 6, 7, 35, 53, 62, 68, 102.

Тема 11. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).

Українські землі в умовах насадження комуністичного режиму та втягнення до складу СРСР. Встановлення комуністичної системи в Україні, її сутність. Політика «воєнного комунізму». Причини та масштаби голоду 1921–1923 рр. Перехід до нової економічної політики. Створення СРСР і ліквідація суверенітету України. Утвердження однопартійності. Національна політика більшовиків в Україні. Політика коренізації, її причини та особливості. Дерусифікація політичного і громадського життя. Націонал-комунізм. Політичні погляди М. Скрипника, О. Шумського, М. Хвильового, М. Волобуєва. Зростання впливу національної ідеї. Згорання українізації, її причини і наслідки. Посилення російських впливів. Трагедія соціалістичної модернізації. Зміцнення командно-адміністративної системи і режиму особистої влади І. Сталіна. Заміна економічних методів управління господарством системою жорсткої централізації. Індустріалізація. Перші п'ятирічні плани. Криза хлібозаготівель 1927–1928 рр. Сталінський план суцільної колективізації та його реалізація в Україні. Масові репресії проти селян. Розкуркулення. Селянські збройні повстання. Економічні, соціальні, культурні втрати в українському селі в ході колективізації. Голодомор 1932–1933 рр. «Закон

про п'ять колосків». Розгортання масових репресій в Україні. Застосування фізичного і психологічного терору. Політичні процеси 20–30-х років в Україні: справи «Спілки визволення України», «Спілки української молоді», «Українського національного центру». Погром Української автокефальної православної церкви. Політика «войовничого атеїзму», «партійні чистки». Конституція УРСР 1937 р. Терор 1937–1938 рр. «Розстріляне відродження». ГУЛАГ. Громадсько-політичне життя, його бюрократизація.

Література: 1, 2, 4, 6, 7, 18, 40, 43, 44, 50, 51.

Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки ХХ ст.

Національна політика Польщі на окупованих територіях. Анексія західноукраїнських земель. Економічна відсталість Польщі, її поділ на Польщу «А» і Польщу «Б». Осадництво. Наступ на національні права українців в Галичині та на Волині. Обмеження впливу української інтелігенції у суспільстві. Становище греко-католицької і православної церков. Пацифікація. Український визвольний рух. Основні течії у визвольному русі західних українців проти польського панування. УНДО. Українська соціалістична радикальна партія. «Просвіта». «Союз українок». «Рідна школа». Діяльність молодіжних організацій. Становище вищої освіти та науки. Український таємний університет. Кооперативний рух. Роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті Західної України. Митрополит А. Шептицький. Піднесення і занепад комуністичного руху. Організаційні витоки українського націоналізму. Створення УВО. Є. Коновалець. Політична доктрина інтегрального націоналізму Д. Донцова. Утворення ОУН та її діяльність. Тактика «перманентної революції». Розкол в українському націоналістичному русі. А. Мельник, С. Бандера. Спроба «нормалізації» українсько-польських стосунків та її крах. Становище українців Буковини, Бессарабії та Закарпаття. Захоплення Північної Буковини та Бессарабії Румунією. Хотинське (1919) і Татарбунарське (1924) повстання. Громадське та культурне життя краю. Українська національна партія. Активізація українського націоналістичного руху. Українські землі під владою Чехословаччини. Протиборство москвофільської, русинофільської й українофільської національних орієнтацій. Проголошення автономії Карпатської України. А. Волошин. Карпатська Січ. Проголошення державної незалежності Карпатської України. Загарбання Карпатської України Угорщиною. Становище української культури міжвоєнного періоду. Ліквідація масової неписьменності і перехід до загальної обов'язкової початкової освіти. Становище середньої і вищої школи. Наука. Особливості розвитку літератури. Ідеологізація музичного, театрального, образотворчого мистецтва. Релігійне життя в Україні. Руйнація старих традицій і звичаїв, знищення пам'ятників культури. Досягнення і втрати культурної революції. Комуністичний погром української культури. Культурно-освітній розвиток західних українців.

Література: 1, 2, 4, 6, 7, 55, 98, 102.

Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).

Українські землі на першому етапі війни (вересень 1939 – червень 1941 р.). «Українське питання» в європейській політиці напередодні Другої світової війни. Радянсько-німецький альянс. Причини, передумови, початок Другої світової війни. Пакт Ріббентропа-Молотова. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх «радянізація». Масові репресії проти місцевого населення. Опір утвердженню комуністичного режиму на західноукраїнських землях. Український центральний комітет. Діяльність ОУН. Встановлення нацистського окупаційного режиму та народний опір йому. Україна у планах Німеччини. Початок німецько-радянської війни, її цілі та характер. Оборонні бої літа–осені 1941 р. Причини

поразки Червоної армії у початковий період війни. Розчленування України як історично-географічної та політичної цілісності, її пограбування. Злочини гітлерівців проти населення. Рух Опору. Проголошення у Львові Акту відновлення Української держави. Діяльність «похідних груп». Репресії нацистів проти ОУН. Перехід націоналістів до боротьби на два фронти. Створення та діяльність УПА. Тарас Чупринка. Армія крайова. Українська головна визвольна рада. Радянський партизанський рух у тилу нацистів. Взаємовідносини радянських партизанів з ОУН–УПА. С. Ковпак. Битва за Україну. Курська битва і початок вигнання гітлерівців з України. Чернігівсько-Прип'ятська операція. Оволодіння Донбасом. Форсування Дніпра. Наступ у напрямку Запоріжжя і Дніпропетровська. Визволення Києва. Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Звільнення Закарпатської України. Возз'єднання українських земель. Внесок українців у розгром нацистської Німеччини. Українське питання на Ялтинській конференції. Територіальні зміни УРСР після війни. Вхід України до складу держав-засновниць ООН. Труднощі післявоєнної відбудови. Втрати України в роки війни. Голод 1946–1947 рр. «Радянізація – 2» західних областей України. Насильницька колективізація. Масові репресії та депортації населення. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН і УПА проти тоталітарного ладу. Примусове переселення українців у 1944–1947 рр. Операція «Вісла». Створення концентраційних таборів. Ідеологічний наступ сталінщини на спроби культурно-національного відродження в Україні. Боротьба з інакомисленням. Постанови ЦК КП(б)У з питань літератури і мистецтва. Боротьба проти «низькопоклонства» перед Заходом. Політична ізоляція СРСР. Початок «холодної війни». Культурне життя України в умовах війни та післявоєнної відбудови. Суперечливі тенденції в освітній сфері. Партійний контроль над наукою. Ідеологічне цькування письменників. Образотворче мистецтво та архітектура. Нападки на композиторів. Театральне мистецтво та кінематограф.

Література: 1, 4, 5, 17, 20, 22, 23, 43, 44, 67, 57, 77, 94, 102.

Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського народу.

Десятиліття контролюваного лібералізму. Передача Кримської області до складу УРСР. Спроби лібералізації політичного режиму. XX з'їзд КПРС. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв комуністичних репресій. Реформи Н. Хрущова. Зародження руху «шістдесятників», його ідеали і цінності, роль у національно-культурному житті. Початок наступу на шістдесятників. Розповсюдження «самвидаву». Нові політичні репресії. Антирелігійна кампанія. Прорахунки у зовнішній політиці. Усунення Н. Хрущова від влади. Поглиблення системної кризи тоталітарного режиму (друга половина 1960-х – середина 1980-х років). Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. «Косигінська реформа». Ідеологія «розвинутого соціалізму». Наростання кризових явищ у соціально-економічному житті. Посилення репресій проти шістдесятницького руху в Україні. «Великий погром» 1972 р. «Чистка» керівних державних і партійних кадрів республіки. Курс на прискорення «злиття націй» у СРСР. Посилення реакції в духовному житті. Спотворення історії України. Наслідки русифікації в Україні. Нова Конституція УРСР. Дисидентський рух. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Самостійницький, національно-культурницький, правозахисний та релігійний напрями українського дисидентства. Українська робітничо-селянська спілка. Л. Лук'яненко. Форми спротиву комуністичному тоталітаризмові. Самвидав. «Український вісник». В. Чорновіл. Демонстрації протесту. Українська гельсінська група. М. Руденко. Боротьба з інакомисленням. Значення українського дисидентського руху. Горбачовська «перебудова» в українському контексті. Пошуки шляхів модернізації суспільства, їх необхідність. Шахтарські страйки. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Активізація суспільно-політичного життя в Україні. Спілка письменників України. Товариство Лева. «Меморіал».

Товариство української мови ім. Т. Шевченка. Поява незалежних українських видань. Прийняття закону «Про мови в Українській РСР». «Живий ланцюг», присвячений Акту злуки УНР і ЗУНР. Святкування 500-річчя українського козацтва. Рух за легалізацію УГКЦ та УАПЦ. Формування багатопартійності. Народний рух України за перебудову, його програма та соціальна база. Партійне будівництво. Вибори до Верховної Ради УРСР та місцевих Рад. Утворення демократичного блоку. Від Декларації про державний суверенітет України до референдуму про її незалежність. Протистояння між «групою 239» та Народною радою. Декларація про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної незалежності. Голодування студентів у Києві. Загострення економічного становища. Посилення соціальної напруги в суспільстві. Страйковий рух. Акт проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Історичне значення проголошення незалежності України. Суперечливість культурного і духовного життя України в другій половині ХХ ст. Перехід до обов'язкової середньої освіти. Русифікація. Посилення політизації навчально-виховного процесу. Слабка практична реалізація наукових розробок. Освоєння космосу. Ідеологічний контроль у літературі та музиці. Театр і кіно. Образотворче мистецтво. Негативні тенденції в духовній сфері.

Література: 1, 4, 5, 17, 20, 22, 23, 57, 77, 94, 102.

Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.

Перші здобутки і перші втрати: Президент Л. Кравчук. Міжнародне визнання Української держави. Остаточний демонтаж СРСР. Угода про співдружність Незалежних Держав. Закон «Про громадянство України». Затвердження державної символіки. Формування Збройних сил і Військово-морського флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці та інших інститутів державності. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства. Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. «Декларація прав національностей України». Кримська автономія. Реформи та ілюзії: Президент Л. Кучма. Прийняття Конституції України. Грошова реформа. Наростання економічної кризи та соціальної напруженості наприкінці 90-х років. Вибірчі перегони 1998–1999 рр. «Реформи заради добробуту» прем'єр-міністра В. Ющенка. Початок економічної стабілізації. Прем'єр-міністри А. Кінах та В. Янукович. Політична криза 2000–2001 рр. «Касетний скандал». Вбивство Г. Гонгадзе. «Україна без Кучми». Парламентські вибори 2002 р. Українська помаранчева революція. Президент В. Ющенко. Початок президентської виборчої кампанії 2004 р. і українське суспільство. Фальсифікації виборів з боку влади. Українська помаранчева революція, її причини, хід, соціальна база. Ухвала Верховного Суду України про переголосування другого туру президентських виборів. Президент В. Ющенко. Діяльність урядів прем'єр-міністрів України Ю. Тимошенко та Ю. Єханурова. Попередні наслідки російської агресії в Україну. Основні орієнтири зовнішньої політики. Діяльність України на міжнародній арені. Концепція української зовнішньої політики. Набуття Україною без'ядерного статусу. Будапештський меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Участь України у миротворчих процесах ООН, у програмі «Партнерство заради миру», в діяльності Ради Європи та інших міжнародних інституцій. Українська діаспора на сучасному етапі. Нові тенденції в культурному та духовному житті України. Перебудова освітньої галузі. ЗНО. Болонський процес. Наукові дослідження. Розширення діапазону української літератури. Успіхи українського кінематографа. Утвердження плюралізму в мистецтві. Спорт. Створення єдиної української помісної православної церкви.

Література: 1, 4, 5, 17, 20, 22, 23, 57, 77, 94, 102.

Тема 16. Україна у XXI столітті. Російсько-українська війна.

Парламентські вибори 2006 р. Другий прихід у владу В. Януковича. Політична криза в Україні 2007 р. Дострокові вибори до Верховної Ради 2007 р. Друге урядування Ю. Тимошенко. Світова економічна криза 2008 р. «Газова війна» Росії проти України. *Від реваншу до європейського вибору*. Президенти В. Янукович та П. Порошенко. Президентські вибори 2010 р. та перемога на них В. Януковича. Парламентські вибори 2012 р. Відмова від європейської інтеграції України. Революція гідності 2013–2014 рр. Силевий розгін Майдану в Києві. «Небесна Сотня». Відсторонення В. Януковича від виконання ним обов'язків Президента України. Формування і діяльність нової влади. Позачергові президентські та парламентські вибори 2014 р. Президент України П. Порошенко. Загострення соціально-економічної кризи. Угода про асоціацію між ЄС і Україною. Заміна міліції Національною поліцією. Розгортання в Україні процесів декомунізації, заборона діяльності Комуністичної партії. Парламентсько-урядова криза 2016 р. в Україні. Призначення нового складу Кабінету Міністрів на чолі з В. Гройсманом. Створення єдиної української помісної православної церкви. *Російсько-українська війна 2014–2020 рр.* Загарбання Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Російська агресія на сході України, її ідеологічні засади. Концепція «русского міра». Інспірування Росією проголошення т. зв. Донецької і Луганської «народних республік». Початок проведення Україною антитерористичної операції. Активізація Російською Федерацією гібридної війни проти України. Перші поразки та перемоги українських військ. Волонтерський рух. Втручання регулярних військ РФ в Україну. Переговори лідерів країн «нормандської четвірки». Мінські угоди. Міжнародні санкції щодо Росії. Попередні наслідки російської агресії в Україну. Повномасштабне вторгнення військ РФ у 2022 році. Єднання Західного світу та допомога Україні.

Література: 1, 4, 5, 17, 20, 22, 23, 57, 77, 94, 102.

**4. Структура залікового кредиту дисципліни «Історія та культура України»
денна форма навчання**

	<i>Кількість годин</i>					
	Лекції	Практичні заняття	Тренінг, КПЗ	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Контрольні заходи
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Від початків Української державності до її занепаду. Витоки культури українського народу (первісна доба – XVIII ст.)						
Тема 1. Формування державотворчих та культурних традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	2	2		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань

Тема 2. Давньоукраїнська держава Русь, її політичний, соціально-економічний і культурний розвиток (IX – перша половина XIII ст.).	2	2		5		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 3. Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).	2		2	4	1	Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 4. Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV – середина	2	2		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 5. Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–1657 рр.).	2	1		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 6. Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	2	1		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 7. Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	2	1		4		МКР – 2 год
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Україна від імперського поневолення до відновлення національної державності та культурного будівництва (кінець XVIII – перша третина XXI ст.)						
Тема 8. Суспільно-політичне та національно-культурне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на	2	1		4	1	Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань

Тема 9. Національний та культурно-освітній рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок XX ст.).	2	1		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 10. Українські національно-визвольні змагання 1914–1921 рр.	2	2		4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 11. Радянська державність та культура України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	2		2	4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 12. Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	2			4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 13. Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х	2			4	1	Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 14. Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х – 1991 р.). Культурне відродження українського	2			4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Тема 15. Становлення Української незалежної держави та особливості формування сучасної культури.	2	2	2	4		РКР – 2 год
Тема 16. Україна у XXI столітті. Російсько-українська війна.	2			4		Опитування, тестування, розв'язування проблемних завдань
Разом	32	14	6	65	3	Іспит

заочна форма навчання

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Практ. заняття	Інд. робота	Самост. робота
Змістовий модуль 1 СТАРОДАВНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ. СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ТРАДИЦІЙ В УКРАЇНІ. СЕРЕДНЬОВІЧНА Україна				
Тема 1. Витоки українського народу та його державності	-	-	-	7
Тема 2. Україна княжої доби та її роль у світовій історії	1	-	-	7
Тема 3. Галицько-Волинська держава	1	-	-	6
Змістовий модуль 2 УКРАЇНА НА ПОРОЗІ НОВОГО ЧАСУ				
Тема 4. Національно-визвольна революція українського народу середини XVII століття	1	-	-	7
Тема 5. Формування української держави друга половина XVII ст.	1	-	-	7
Тема 6. Становлення Гетьманщини та культурні традиції українського народу	-	-	-	7
Тема 7. Україна та українська культура в умовах панування Російської імперії	-	-	-	7
Тема 8. Україна у складі Австрійської імперії	-	-	-	7
Змістовий модуль 3 УКРАЇНА В XX-XXI СТ.				
Тема 9. Суспільно-політичний та національно-культурний рух в Україні на початку XX ст.	-	-	-	7
Тема 10. Українська національно-демократична революція 1917–1921 рр.	1	-	-	6
Тема 11. Міжвоєнний період історії українського народу (1921–1939)	-	-	-	7
Тема 12. Україна у роки Другої світової війни	-	-	-	7
Тема 13. Суспільно-політичний, соціально-економічний розвиток України до середини 80-х рр.	-	-	-	7
Тема 14. Національно-державне відродження українського народу	1	-	-	6

Тема 15. Становлення незалежної України та особливості формування сучасної культури.	1	-	-	7
Тема 16. Україна у ХХІ столітті. Російсько-українська війна.	1			6
Загалом	8	4	-	108
Підсумковий контроль	Екзамен			

5. Тематика практичних занять Практичне заняття № 1

Тема: Витоки його державності та культури українського народу

Мета: Виокремити основні періоди в історії України. Проаналізувати джерельну базу. З'ясувати сутність поняття «культура». Дослідити особливості етногенезу українського народу. Розглянути первісний період української історії.

Питання для обговорення:

1. Періодизація історії та культури України.
2. Джерела та історіографія.
3. Етногенез українців.
4. Поняття, сутність, типи та функції культури.
5. Чинники формування української національної культури
6. Розвиток людського суспільства на території України в епоху первісної доби.
7. Сутнісні ознаки первісної культури.
8. Трипільська спадщина в історії українського народу.
9. Формування перших держав та їхній культурний вплив на автохтонне населення.
10. Велика та Мала Скіфія.
11. Велике переселення народів
12. Походження слов'ян та їхнє розселення на території України.
13. Антський племінний союз.
14. Звичаї, вірування, побут східних слов'ян.

Література: 2, 4, 9, 14, 28, 46, 70, 91.

Практичне заняття № 2

Тема: Княжа доба: історія та культура

Мета: Простежити основні тенденції формування Київської Русі як держави українського народу. Визначити причини її занепаду. З'ясувати особливості розвитку культури Русі-України княжої доби.

Питання для обговорення:

1. Утворення Руської держави.
2. Теорії походження Київської Русі.
3. Основні етапи політичної історії Київської Русі.
4. Політика перших київських князів.
5. Реформи Володимира Великого.

6. Значення прийняття християнства на Русі.
 7. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
 8. Політичні ідеї мислителів Київської Русі.
 9. Зовнішня політика Київської Русі.
 10. Русь у часи роздробленості.
 11. Монголо-татарська навала на українські землі.
 12. Історичне значення Київської Русі.
 13. Культура Русі-України княжої доби (IX – перша половина XIV ст.).
- Література:* 2, 4, 10, 11, 34, 38, 46, 54, 69, 91.

Практичне заняття № 3

Тема: *Україна на зламі середньовіччя та ранньомодерної доби.*

Мета: Розглянути особливості литовської та польської експансії на українські землі. З'ясувати умови та стан розвитку культури. Дослідити феномен українського козацтва. Утворення та значення Запорізької Січі.

Питання для обговорення:

1. Литовсько-Руська держава.
2. Політичне становище українських земель у середині XVI ст.
3. Передумови об'єднання Великого князівства Литовського і Польського королівства. Люблінський сейм 1569 р.
4. Суспільно-політичні зміни на українських землях після Люблінської унії.
5. Становище православної церкви. Митрополит П. Могила.
6. Церковний собор в Бересті 1596 р., утворення греко-католицької церкви.
7. Умови і стан розвитку української культури.
8. Стан шкільництва. Братські школи.
9. Заснування Острозької та Києво-Могилянської академії.
10. Книгодрукування. Іван Федоров.
11. Становлення українського козацтва.
12. Утворення та значення Запорізької Січі.
13. Українське козацтво у першій чверті XVII ст. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний.
14. Місце козацько-селянських повстань XVI – першої половини XVII ст. у національно-визвольному русі.
15. Культура, звичаї та побут козаків.

Література: 2, 3, 4, 36, 66, 88, 91.

Практичне заняття № 4

Тема: *Державні та культурні традиції козацької України*

Мета: Проаналізувати причини Української національної революції, її характер та рушійні сили. Охарактеризувати наслідки входження України під протекторат Московської держави. Розкрити сутність періоду Руїни, його причини та наслідки для України. З'ясувати мету, засоби й механізми політики Московії, спрямованої на ліквідацію автономного устрою України. Визначити риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.

Питання для обговорення:

1. Початок революції. Б. Хмельницький.
2. Розвиток національно-визвольної боротьби у 1648–1652 рр.
3. Становлення Української козацької держави – Гетьманату.
4. Військово-політична боротьба в 1653–1657 рр.
5. Договір між Україною і Московською державою (1654 р.) та його оцінка в історичній літературі.
6. Козацька Україна в період наростання громадянської війни 1657–1663 рр.

7. Боротьба за воз'єднання козацької України у 1663–1668 рр.
 8. Останні період національної революції та причини її поразки.
 9. Лівобережна Гетьманщина в другій половині XVII ст.
 10. Українські землі наприкінці XVII – на початку XVIII ст.
 11. Перша українська конституція.
 12. Україна-Гетьманщина в середині – другій половині XVIII ст.
 13. Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережжя та Західна Україна в козацько-гетьманську добу.
 14. Визначальні риси розвитку української культури в другій половині XVII – XVIII ст.
 15. Історичний портрет українських гетьманів (на вибір).
- Література:** 2, 4, 15, 49, 54, 57, 66, 87, 88, 92.

Практичне заняття № 5

Тема: Національно-культурне відродження (кн. XVIII – поч. XX ст.)

Мета: Розглянути умови перебування українських земель у складі Австрійської та Російської імперій. З'ясувати особливості українського національно-культурного відродження кінця XVIII – поч. XX ст.

Питання для обговорення:

1. Масонство на українських землях.
2. Утворення Кирило-Мефодіївського товариства, його програмні ідеї та діяльність.
3. Т. Шевченко в національно-визвольному русі.
4. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність в другій половині XIX ст.
5. «Старогромадівці». В. Антонович.
6. Русифікація системи державного управління, суду, школи, науки.
7. Початок українського національного відродження на західноукраїнських землях. Перше покоління будителів.
8. Формування української інтелігенції. «Руська трійця».
9. Суспільна діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича, Я. Головацького.
10. Альманах «Русалка Дністровая».
11. Культурно-освітнє товариство «Просвіта».
12. Розвиток освіти і науки наприкінці XVIII – поч. XX ст.
13. Внесок Наукового товариства ім. Т. Шевченка в становлення національної науки. Праці з історії України кінця XVIII – поч. XX ст.
14. Література кінця XVIII – поч. XX ст.
15. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла Україна».
16. Театральне мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
17. Музично-пісенна творчість кінця XVIII – поч. XX ст.
18. Образотворче мистецтво кінця XVIII – поч. XX ст.
19. Будівництво й архітектура кінця XVIII – поч. XX ст.

Література: 2, 4, 11, 23, 34, 39, 59, 86, 88, 94, 102.

Практичне заняття № 6

Тема: Українські національно-визвольні змагання 1917–1921 років

Мета: Визначити передумови національного відродження України на початку XX ст. Проаналізувати причини і наслідки втрати української державності.

Питання для обговорення:

1. Передумови відродження національної державності в Україні на початку XX ст.
2. Центральна Рада та її Універсали.
3. Причини першої українсько-російської війни.
4. Крути: біль і пам'ять.

5. Історичне значення IV Універсалу УНР.
6. Гетьманська держава.
7. Діяльність Директорії УНР.
8. Західноукраїнська Народна Республіка.
9. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
10. Втрата української державності: причини і наслідки.
11. Культура України поч. XX ст.

Література: 1, 2, 4, 12, 13, 20, 35, 53, 55, 68, 102.

Практичне заняття № 7

Тема: Україна на шляху новітньої незалежності

Мета: Проаналізувати основні проблеми України на шляху державного будівництва. Особливості формування сучасної української культури. Визначити причини, етапи українських революцій та російської агресії початку XXI ст.

Питання для обговорення:

1. Утвердження національної державності.
2. Проблеми соціально-економічного та політичного реформування українського суспільства.
3. Від Помаранчевої революції до Революції гідності.
4. Російсько-українська війна 2014–2020 рр.
5. Діяльність України на міжнародній арені.
6. Динаміка зовнішньополітичного курсу України.
7. Вплив церкви на формування цінностей сучасного суспільства.
8. Державна культурна політика.
9. Мовне питання незалежної України.
10. Сучасні література та мистецтво.

Література: 1, 4, 5, 17, 20, 22, 23, 57, 77, 94, 102.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з дисципліни «Історія та культура України» самостійно виконує кожен студент на основі засвоєння програмного матеріалу. КППЗ має охоплювати всі основні теми дисципліни. Виконання КППЗ – один з обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Історія та культура України». КППЗ потрібно оформлювати відповідно до встановлених вимог.

КППЗ повинен містити такі розділи:

1. Титульний аркуш містить:

- назву університету;
- назву кафедри;
- назву навчальної дисципліни;
- номер академічної групи;
- дату подання викладачеві на перевірку – день, місяць, рік.

2. Зміст.

3. **Вступ.** Вступ розкриває сутність, стан наукового завдання і його значення. Тут само вказують мету й завдання дослідження.

4. **Основна частина.** Розкриває наукове дослідження і відповідає обраній темі, вступу й висновкам роботи.

5. **Висновки.** У висновках вказують результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження.

6. **Список літератури.** Джерела розміщують за абеткою прізвищ авторів або заголовків. Оформлюють у такому порядку

- використана література (у т. ч. періодична);
- література іноземними мовами;
- Інтернет джерела з обов'язковою позначкою, яка інформація міститься на цьому сайті (порталі). Неприпустиме посилання пошуків на сайти.

7. **Вимоги до оформлення.** Шрифт TimesNewRoman, 14, півторачний інтервал; поля: верхнє й нижнє – 20 мм, лівє – 25 мм, правє – 15 мм.

Тематика КПЗ

1. Трипільська культура в історії українського народу.
2. Антська держава та її значення.
3. Законотворча діяльність Ярослава Мудрого.
4. Зовнішня політика Київської Русі.
5. Король Данило і галицькі бояри.
6. Галицько-Волинська держава у боротьбі із золотоординським ігом.
7. Берестейська церковна унія 1596 р. в історичній ретроспективі.
8. Реформи Петра Могили: причини і наслідки.
9. Байда Вишневецький в житті й легендах.
10. Національно-культурницька діяльність українського козацтва.
11. Богдан Хмельницький – видатний державний діяч і полководець, фундатор Української держави.
12. Битва під Батогом (1652 р.) та її наслідки.
13. Конотопська битва (1659 р.) в історії українського народу.
14. Життя і боротьба гетьмана П.Дорошенка.
15. Іван Мазепа, людина й історичний діяч.
16. Формування та боротьба карпатських опришків.
17. Роль Тараса Шевченка в духовному відродженні української нації.
18. Валуєвський циркуляр (1863 р.) та Емський указ (1876 р.): два штрихи російського шовінізму в Україні.
19. Іван Франко в суспільно-політичному житті Галичини.
20. Культурно-освітнє товариство «Просвіта»: створення та діяльність.
21. Виникнення та діяльність Української парламентської громади в I і II Державних думах.
22. Українське січове стрілецтво в боротьбі за державність.
23. Крути: біль і пам'ять.
24. Акт злуки УНР і ЗУНР в історії українського народу.
25. Тріумф і трагедія Миколи Скрипника.
26. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні.
27. Організація Українських Націоналістів: ідея та діяльність.
28. Життєвий шлях митрополита Андрея Шептицького.
29. Акт відновлення Української держави 30 червня 1941 р. та його історичне значення.
30. Голод 1946-1947 рр. в Україні.
31. Петро Шелест і Україна.
32. Русифікація в Україні: причини і наслідки.
33. Українське студентство в боротьбі за державну незалежність.
34. Повернення української національної символіки.
35. Конституція України – основний закон незалежної держави.
36. Українсько-російські взаємини: декларації і реалії.

7. Самостійна робота студентів

№ п/п	Тематика	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)
1	Формування державотворчих традицій на території України (від первісної доби до VIII століття).	4	7
2	Давньоукраїнська держава Русь (IX – перша половина XIII ст.).	5	7
3	Галицько-Волинське королівство (XIII – перша половина XIV ст.).	4	6
4	Україна в литовсько-польському контексті: від згасання державності до вільної козацької республіки Запорізька Січ (друга половина XIV –	5	7
5	Українські національно-визвольні змагання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького (1648–	4	7
6	Українська держава на завершальному етапі національної революції (1657–1686 рр.).	5	7
7	Україна в умовах підмосковської автономної державності та польського наступу (остання третина XVII – друга половина XVIII ст.).	4	7
8	Суспільно-політичне становище українців під владою Російської імперії наприкінці XVIII – на	5	7
9	Національний рух на західноукраїнських землях у складі Австро-Угорщини (кінець XVIII – початок	4	7
10	Українські національно-визвольні змагання 1917–	5	6
11	Радянська державність України в контексті тоталітарної системи СРСР (1921–1939 рр.).	4	7
12	Радикалізація національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у 20–30-ті роки XX ст.	5	7
13	Українське питання під час Другої світової війни та післявоєнної відбудови (1939 – початок 1950-х рр.).	4	7
14	Україна в умовах спротиву комуністичному тоталітаризмові та його краху (середина 1950-х –	5	7
15	Становлення Української незалежної держави в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів.	4	6
16	Україна у XXI столітті. Російсько-українська війна.		6
Разом		65	108

8. Тренінг з дисципліни (4 год.)

Порядок проведення тренінгу

Вступна частина проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.

Організаційна частина полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил у вигляді таблиць, бланків документів.

Практична частина реалізується шляхом виконання завдань у групах студентів у кількості 3–5 осіб з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.

Підведення підсумків. Обговорюють результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносили на тренінгові заняття.

Тематика тренінгів:

1. Інтелектуальна гра «Дебати» на тему «Українські князі та гетьмани: чия політика була ефективнішою?».
2. Інноваційна гра на тему: «Шляхи розвитку української культури».

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Історія та культура України» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- залікове модульне тестування та опитування;
- наскрізні проекти;
- командні проекти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів КПЗ;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ректорська контрольна робота;
- екзамен;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Види роботи студента:

1. Робота на практичних заняттях

- участь в обговоренні питань;
- презентаційні виступи на заняттях;
- застосування кейс-методу;
- активна участь у ділових іграх, дебатах;
- розв'язання тестових завдань.

2. Самостійна робота:

- робота з джерелами;
- презентація результатів;
- виконання студентського проекту (КПЗ).

3. Контрольні зрізи (написання модульної роботи).

Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Для виконання індивідуальних завдань і проведення контрольних заходів встановлюються конкретні терміни. Перескладання модулів відбувається з дозволу дирекції факультету за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Використання друкованих і електронних джерел інформації під час контрольних заходів та екзаменів заборонено.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, карантин, воєнний стан, хвороба, закордонне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу з дозволу дирекції факультету.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Історія та культура України» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (КПІЗ)	Заліковий модуль 4 (екзамен)
20%	20%	20%	40%
1. У с н е опитування на заняттях: 8 тем по 5 балів – максимально 40 балів. 2. П и с ь м о в а р о б о т а – максимально 60 балів.	1. У с н е опитування на заняттях: 7 тем по 5 балів – максимально 35 балів. 2. П и с ь м о в а р о б о т а – максимально 65 балів.	1. Підготовка КПІЗ – максимально 40 балів. 2. Захист КПІЗ – максимально 40 балів. 3. У ч а с т ь у т р е н і н г а х – максимально 20 балів.	1. Т е с т о в і завдання (25 тестів по 2 бали) – максимально 50 балів. 2. П р а к т и ч н е завдання – максимально 50 балів.

Шкала оцінювання:

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)

35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Електронний варіант лекцій	1–16
2.	Електронний варіант завдань до проведення практичних	1–16
3.	Електронний варіант завдань для самостійної роботи	1–16
4.	Матеріали для дистанційного вивчення курсу	1–16

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Підручники та навчальні посібники:

1. Грицак Я. Нарис історії України : Формування модерної нації XIX–XX століття. К. : Генеза, 2019. 656 с.
2. Грушевський М. Ілюстрована історія України : з дод. та допов. Донецьк : БАО, 2006. 734 с.: іл.
3. Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства. Вивід прав України. Львів, 1992. С. 7–13.
4. Лазарович М. В. Ілюстрована історія України : короткий курс лекцій. 4-те вид., виправл. і доп. Тернопіль : Джура, 2018. 616 с.
5. Пасічник М. С. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи : навч. посіб. К. : Знання, 2006. 735 с.
6. Попович М. Нарис з історії української культури. К. : АртЕл, 1998. 728 с.
7. Субтельний О. Україна: історія. К., 1991.

Основна література:

8. Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.). К. : «МП Леся», 2016. 586 с.
9. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 1 / Толочко П. П. та ін. К. : Либідь, 1994. 240 с.
10. Давня історія України : в 2-х кн. Кн. 2 / Толочко П. П. та ін. К. : Либідь, 1995. 224 с.
11. Довідник з історії України (А-Я) / за ред. : І. Підкови, Р. Шуста. К. : Генеза, 2001. 1136 с.
12. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. : у 2 т. Т. 1 : Доба Центральної. Ужгород, 1932. 437 с.
13. Дорошенко Д. Історія України, 1917–1923 рр. : у 2 т. Т. 2 : Українська Гетьманська Держава 1918 року. К. : Темпора, 2002. 351 с.
14. Залізник Л. Л. Від склавинів до української нації. К. : Бібліотека українця, 2004. 256 с.
15. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатевич, З. Стефанів та ін. Львів, 1992. 702 с.
16. Конституція України. К., 2014.

- 17.Лазарович М. В. «Душу й тіло ми положим за нашу свободу»: Україна в боротьбі проти збройної агресії Російської Федерації (2014–2018 роки) : моногр. Ічня : ПП «Формат», 2018. 340 с.
- 18.Лазарович М. І було пекло на землі...: Голодомор 1932–1933 років в Україні: передумови, механізми здійснення, наслідки. Тернопіль : Джура, 2008. 620 с.
- 19.Лазарович М. В. Українські січові стрільці у боротьбі за волю України : моногр. / Міністерство інформаційної політики України. Ічня : ПП «Формат», 2018. 766 с.
- 20.Нагаєвський І. Історія Української держави ХХ ст. К.,1994.
- 21.Україна у сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти : моногр. / за ред. Ф. М. Рудича. К. : МАУП, 2002. 488 с.
- 22.Українська культура : лекції / ред. кол. : Ю. П. Дяченко та ін. К. : Либідь, 1993. 592 с.
- 23.Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько. К. : Знання, 2007. 680 с.
- 24.Abramson H. A PrayerfortheGovernment. UkrainiansandJewsinRewolutionaryTimes, 1917–1920. Cambridge : HarvardUniversityPress, 1999. 258 p.
- 25.Davies N.Europe: A History. NewYork : OxfordUniversityPress, 1996. 1365 p.
- 26.Doroshenko D. A surveyofUkrainianhistory. Winnipeg : Humeniukpublishingfoundation, 1984. 873 p.
- 27.Goldelman S. IJewishnationalautonomyinUkraine. 1917–1920. Chicago, 1968. 130 p.
- 28.Hrushevsky M.HistoryofUkraine. Hamden : PublishedfortheUkrainianNationalAssociation, 1970. 629 p.
- 29.Lazarovych M. «Wewillgiveoursoulsandbodiesforourfreedom»: UkraineinthestruggleagainstthearmedaggressionoftheRussianFederation (2014–2020) : monogr. Kyiv : PE AVIAZ, 2020. 452 p.
- 30.Magosci P. R.HistoryofUkraine. Toronto : UniversityofTorontoPress, 1996. 784 p.
- 31.Plokhy S.TheCossackMyth. HistoryandNationhoodintheAgeofEmpires. CambridgeUniversityPress. 2012. 408 p.
- 32.Plokhy S.TheGatesofEurope: A HistoryofUkraine. NewYork : BasicBooks, 2015. 397 p.
- 33.Plokhy S.Yalta. ThePriceofPeace. NewYork: Viking, 2011. 480 p.
- 34.Subtelny O.Ukraine: A History. 4th ed. Toronto: UniversityofTorontoPress. 2009. 785 p.
35. Гомотюк, О., ДавидовичЛ. Зовнішньополітична діяльність Української держави (період Гетьманату). Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Сер. Історія / за заг. ред. М. Алексієвця. Тернопіль: Вид-во Терноп. держ. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка, 2001. Вип. 14.С. 176–179
36. Гомотюк, О. Є. Історія та культура козацтва у наукових студіях І. Я. Франка. Українознавство. 2011. № 3 (40). С. 115–123.
37. Гомотюк, О. Є. Історія українського народу у науково-освітньому просторі кінця ХІХ – початку ХХ століття. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Історія.Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2013. Вип. 1, ч. 2. С. 132–139.
- 38.Гомотюк О. Національна ідея в рецепції еліти Київської та Галицько-Волинської держав. Мандрівець. 2010. №6. С. 37–43.
- 39.Гомотюк О. ОбразТараса Шевченка в суспільній та індивідуальній пам'яті. Психологія і суспільство.2014.Спецвипуск. С. 26–27.

Додаткова література:

- 40.33-й: голод: Народна книга-меморіал / упоряд. : Л. Коваленко, В. Маняк. К. : Рад. письменник, 1991. 584 с.
- 41.Акимович Є. Українська культура в історичному вимірі (ІХ–ХVІІ ст.). Одеса : Маяк, 2009. 496 с.

42. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. К. : Варта, 1994. 94 с.
43. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 1. К. : Либідь, 1994. 428 с.
44. Білас І. Г. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953. Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз : у 2 кн. Кн. 2. К. : Либідь, 1994. 685 с.
45. В боротьбі за Українську державу : есеї, спогади, свідчення, літописання, документи Другої світової війни. Львів, 1992.
46. Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення : хронологічний довідник. К. : Наукова думка, 1995. 688 с.
47. Видатні постаті в історії України IX–XIX ст.: короткі біограф. нариси : іст. та худож. портрети / В. І. Гусев та ін. К. : Вища школа, 2002. 359 с.: іл.
48. Вівчарик М. М., Капелюшний В. П. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення : навч. посіб. К. : Олан, 2003. 280 с.
49. Володарі гетьманської булави: Історичні портрети. К., 1995.
50. Голод 1921–1923 років в Україні : зб. док. і матер. К. : Наукова думка, 1993. 236 с.
51. Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів. К., 1990.
52. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть? К. : Знання України, 1991. 240 с.
53. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923 : ілюстрована історія. Львів ; Івано-Франківськ : Манускрипт – Львів, 2008. 524 с.
54. Історія України в особах: IX–XVIII ст. К., 1993.
55. Історія України в особах: XIX–XX ст. К., 1995.
56. Історія української еміграції / за ред. проф. Б. Лановика. К., 1997.
57. Історія української культури / за заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те вид., стер. К. : Либідь, 2002. 656 с.
58. Історія української культури : у 5 т. Т. 1–5 / Б. Патон (голов. ред.). К. : Наук. думка, 2001–2010.
59. Козуля О. Жінки в історії України. К. : Український Центр духовної культури, 1993. 255 с.
60. Косик В. Україна і Німеччина у 2-й світовій війні / В. Косик. Париж ; Нью-Йорк ; Львів, 1993.
61. Костомаров М. Історія України в життєписях визначніших діячів / М. Костомаров. К., 1991.
62. Лазарович М. В. Етнополітика української влади доби Національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 760 с.
63. Лазарович М. В. Разом нас багато... Тернопільський державний економічний університет у контексті Української помаранчевої революції. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 528 с.
64. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : у 2 т. К., 1994.
65. Литвин М., Науменко К. Історія ЗУНР. Львів, 1995.
66. Мицик Ю., Плохій С., Стороженко І. Як козаки воювали. Дніпропетровськ, 1990.
67. Мірчук П. Українська Повстанська Армія. 1942–1952 : документи і матеріали. Львів, 1991.
68. Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918. Львів, 1994.
69. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу. К. : Довіра, 1992. 142 с.
70. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. К.: Академія, 2001. 152 с.

- 71.Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К. : Критика, 2015. 456 с.
- 72.Самостійна Україна : збірник програм українських політичних партій початку ХХ ст. / упоряд. О. Федьков. Тернопіль, 1991.
- 73.Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. К., 1993.
- 74.Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. К., 1992.
- 75.Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція ХVІІ ст. (1648–1676 рр.). К. : Альтернативи, 1999. 351 с.
- 76.Стахів М. Україна проти більшовиків. Нариси з історії агресії совєтської Росії : в 3-х кн. Тернопіль, 1992–1994.
- 77.Сто найвідоміших українців. К. : Автограф ; Орфей, 2005. 636 с.: фотоіл.
- 78.Терещенко Ю. Україна і європейський світ : нарис історії від утворення Старокіївської держави до кінця ХVІ ст. : навч. посіб. К. : Перун, 1996. 496 с.
- 79.Трофимович В. Україна в роки другої світової війни (1939–1945). Львів, 1995.
- 80.Троцинський В., Шевченко А. Українці в світі. К., 1999.
- 81.Україна проти Москви : зб. статей. Мюнхен : Видання Закордонних частини ОУН, 1955. 388 с.
- 82.Українська культура: лекції / за ред. Д. Антоновича. К., 1993.
- 83.Цілком таємно... Секретні документи рейху про діяльність ОУН 1941–1944 рр. Тернопіль, 1992.
- 84.Чорна книга України : зб. документів, архівних матеріалів, листів, доповнень, статей, досліджень, есе / упоряд., ред. Ф. Зубанича ; передм. В. Яворівського. К. : «Просвіта». 1998. 784 с.
- 85.Шевальє П. Історія війни козаків проти Польщі. К., 1993.
- 86.Шпорлюк Р. Формування модерних націй: Україна–Росія–Польща. К. : Дух і Літера, 2013. 552 с.
- 87.Яворницький Д. Історія запорозьких козаків : у 3 т. К., 1990–1991.
- 88.Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця ХVІІІ століття : навч. посіб. К. : Гнус. 1997. 312 с.

Інтернет-ресурси:

89. <http://exlibris.org.ua/> – Українська електронна бібліотека
90. <http://lib-gw.univ.kiev.ua/> – бібліотека ім. Максимовича КНУ ім. Т. Шевченка
91. <http://litopys.org.ua/> <http://litopys.kiev.ua/> – Літописи, історія, культура
92. <http://www.cossackdom.com/> – Козацтво ХV–ХХІ ст.
93. <http://www.filosof.com.ua/> – Інститут філософії ім. Г. Сковороди
94. <http://www.history.org.ua/> – Інститут історії України НАН України
95. <http://www.holodomor33.org.ua/> – Голодомор 1932–1933 років
96. <http://www.honchar.org.ua/> – Музей Івана Гончара (м. Київ)
97. <http://www.info-library.com.ua/> – Електронна бібліотека підручників
98. <http://www.inst-ukr.lviv.ua/> – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича
99. <http://www.kplavra.kiev.ua/> – Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник
100. <http://www.mundm.kiev.ua/> – Національний музей українського народного декоративного мистецтва (м. Київ)
101. <http://www.museum.lviv.ua/> – Львівський музей історії релігії
102. <http://www.nbuv.gov.ua/> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.